

ODRŽIVI
RAZVOJ
ZA SVE

Dečije siromaštvo i Agenda 2030

Autorka: Doc. dr Marina Savković

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Sprovedeno od strane:

Analiza je pripremljena u okviru Platforme "Održivi razvoj za sve", koji podržavaju vlade Švajcarske i Nemačke, a implementira Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.
Za više informacija molim vas kontaktirajte info@sdgs4all.rs

Uvod

Uzimajući u obzir princip intergeneracijske solidarnosti koji se nalazi u srži koncepta održivog razvoja, može se reći da se briga o deci i njihovoj budućnosti svrstava u ključne horizontalne teme Agende 2030. Prvim ciljem održivog razvoja, članice Ujedinjenih nacija su se obavezale da do 2030. godine iskorene ekstremno siromaštvo, kao i da se prepolovi broj dece koja žive u bilo kom obliku siromaštva, prema nacionalnoj definiciji. Prema podacima Ujedinjenih nacija (UN), jedno od petoro dece u svetu živi u ekstremnom siromaštvu. Posledice siromaštva mogu biti dugoročne i multidimenzionalne, od uskraćenosti osnovnih materijalnih resursa, neadekvatne ishrane i zdravstvene nege, preko ograničenih mogućnosti za obrazovanje, do nasilja, dečijih brakova i trgovine ljudima. Obezbeđivanje socijalne zaštite za svu decu i ranjive su od suštinskog značaja za smanjenje siromaštva. Čak i pre devastirajućih posledica izazvanih COVID-19 pandemijom, predviđanja su bila da će 2030. godine 6% globalne populacije i dalje živeti u ekstremnom siromaštvu. Nove projekcije pokazuju da bi dodatnih 70 miliona ljudi moglo biti u navedenoj situaciji.

Dečije siromaštvo ne utiče samo na trenutne mogućnosti potrošnje, zdravlje i ishranu, već u mnogo širem smislu deluje negativno na perspektivu razvoja, uspeha i dugoročnog kvaliteta života. Neadekvatni stambeno-sanitarni uslovi i devastirane sredine u kojima siromašna domaćinstva žive svakodnevno dovode u rizik članove porodice, a posebno decu. Dovoljna je jedna loša okolnost, poput nezgode ili bolesti, odnosno sušne godine ili gubitka posla roditelja, da bi siromašno dete došlo u situaciju gladi, trajne povrede ili smrti.

Dečije siromaštvo u Agendi 2030

Dečije siromaštvo se može dovesti u vezu sa većim brojem ciljeva, odnosno potciljeva održivog razvoja. Cilj održivog razvoja broj jedan se direktno odnosi na iskorenjivanje siromaštva u svim oblicima, što uključuje decu. Potciljem 1.2. i 1.3. se direktno adresira smanjenje siromaštva i univerzalna pokrivenost ugroženih grupa socijalnom zaštitom. Ovde je od ključne važnosti uspostavljanje sistema praćenja i izveštavanje o rasprostranjenosti, vrsti i stepenu siromaštva. Dati cilj održivog razvoja predstavlja otvorenu posvećenost merenju dečijeg siromaštva, odnosno uspostavljanja politika i programa za suočavanje sa istim i uspostavljanje sveobuhvatnog sistema socijalne zaštite. Prihvatanjem postojanja multidimenzionalnog koncepta siromaštva, u vezu sa dečijim siromaštvom se mogu dovesti mnogi drugi aspekti života i razvoja, što je predstavljeno Tabelom 1.

Tabela 1: Mapiranje potciljeva održivog razvoja koji se dovode u vezu sa dečijim siromaštvom

CILJ ODRŽIVOG RAZVOJA / Potciljevi

COR 1: Svet bez siromaštva

Potcilj 1.1 Do kraja 2030. svuda i za sve ljude iskoreniti ekstremno siromaštvo (ekstremno siromašni su ljudi koji žive sa manje od 1,25 dolara na dan).

Potcilj 1.2 Do kraja 2030. najmanje za polovinu smanjiti broj muškaraca, žena i dece svih uzrasta koji žive u bilo kom obliku siromaštva (prema nacionalnim definicijama siromaštva).

Potcilj 1.3 Primeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mere za sve, uključujući najugroženije, i do kraja 2030. postići dovoljno veliki obuhvat siromašnih i ranjivih.

COR 2: Svet bez gladi

Potcilj 2.1 Do kraja 2030. okončati glad i osigurati da svim ljudima, a posebno siromašnima i licima u osetljivim okolnostima, uključujući odojčad, tokom cele godine bude dostupna bezbedna i hranljiva hrana u dovoljnim količinama.

Potcilj 2.2 Do kraja 2030. okončati sve oblike neuhranjenosti, uz postizanje (do kraja 2025. godine) međunarodno dogovorenih ciljeva koji se odnose na zaostajanje u telesnom razvoju dece mlađe od 5 godina i usmeriti pažnju na nutritivne potrebe adolescentkinja, trudnica i dojilja te starijih lica.

COR 3: Dobro zdravlje

Potcilj 3.2 Do kraja 2030. okončati smrtno slučajevne novorođenčadi i dece mlađe od 5 godina koji se mogu sprečiti, uz cilj svih zemalja da smanje smrtnost odojčadi na najmanje 12 slučajeva na 1.000 živorođenih i smrtnost do 5 godina na najmanje 25 slučajeva na 1.000 živorođenih.

Potcilj 3.7 Do kraja 2030. obezbediti univerzalni pristup uslugama koje se odnose na polnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu (između ostalog, i uslugama za planiranje porodice, informisanje i obrazovanje) i integrisanje pitanja reproduktivnog zdravlja u nacionalne strategije i programe.

Potcilj 3.8 Postići univerzalni obuhvat zdravstvenom zaštitom, uključujući zaštitu od finansijskog rizika, dostupnost kvalitetnih osnovnih usluga iz oblasti zdravstvene zaštite i dostupnost bezbednih, delotvornih, kvalitetnih i jeftinih osnovnih lekova i vakcina za sve.

COR 4: Kvalitetno obrazovanje

Potcilj 4.1 Do 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci završe besplatno, ravnopravno i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje koje vodi ka relevantnim i delotvornim ishodima učenja.

Potcilj 4.2 Do 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju kako bi bili spremni za osnovno obrazovanje.

Potcilj 4.3 Jednaka dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog i tercijarnog obrazovanja, uključujući univerzitetsko, za sve žene i muškarce.

Potcilj 4.5 Do kraja 2030. eliminisati rodnu nejednakost u obrazovanju i obezbediti jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnom osposobljavanju za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom, autohtono stanovništvo i decu u ranjivim situacijama.

Potcilj 4.a Izgraditi i poboljšati obrazovne ustanove koje su prilagođene deci, osobama sa invaliditetom i rodnim razlikama te obezbediti bezbedna, nenasilna, inkluzivna i delotvorna okruženja za učenje za sve.

COR 5: Rodna ravnopravnost

Potcilj 5.1 Okončati svuda i sve oblike diskriminacije protiv žena i devojčica.

Potcilj 5.3 Eliminirati sve štetne prakse kao što su dečji, rani i nasilni brakovi i sakaćenje ženskih genitalija.

Potcilj 5.c Usvojiti i osnažiti dobru politiku i izvršno zakonodavstvo za promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i devojčica na svim nivoima.

COR 6: Čista voda i sanitarni uslovi

Potcilj 6.1 Do 2030. postići univerzalan i jednak pristup bezbednoj i priušljivoj pijaćoj vodi za sve.

Potcilj 6.2 Do 2030. postići adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve i okončati praksu obavljanja defekacije na otvorenom, uz obraćanje posebne pažnje na potrebe žena i devojčica, odnosno onih u ranjivim situacijama.

COR 8: Dostojanstven rad i ekonomski rast

Potcilj 8.7 Preduzimati hitne i efikasne mere za iskorenjivanje prisilnog rada; okončati savremeno ropstvo i trgovinu ljudima i obezbediti zabranu i otklanjanje najgorih oblika dečijeg rada, uključujući regrutovanje i korišćenje dece vojnika, a do 2025. okončati dečji rad u svim njegovim oblicima.

COR 10: Smanjenje nejednakosti

Potcilj 10.2 Do 2030. osnažiti i promovisati socijalnu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, pol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, poreklo, religiju ili ekonomski i neki drugi status.

COR 11: Održivi gradovi i zajednice

Potcilj 11.1 Do 2030. osigurati da svi imaju pristup adekvatnom, bezbednom i pristupačnom stanovanju i osnovnim uslugama i unaprediti neuslovna naselja.

Potcilj 11.5 Do 2030. značajno smanjiti broj smrtnih slučajeva, broj ugroženih ljudi i direktne ekonomske gubitke u odnosu na globalni bruto domaći proizvod izazvan katastrofama, uključujući i one povezane sa vodom, usmeravajući pažnju na zaštitu siromašnih i ranjivih.

COR 16: Mir, pravda i snažne institucije

Potcilj 16.2 Okončati zloupotrebu, eksploataciju, trgovinu i sve oblike nasilja i torture dece.

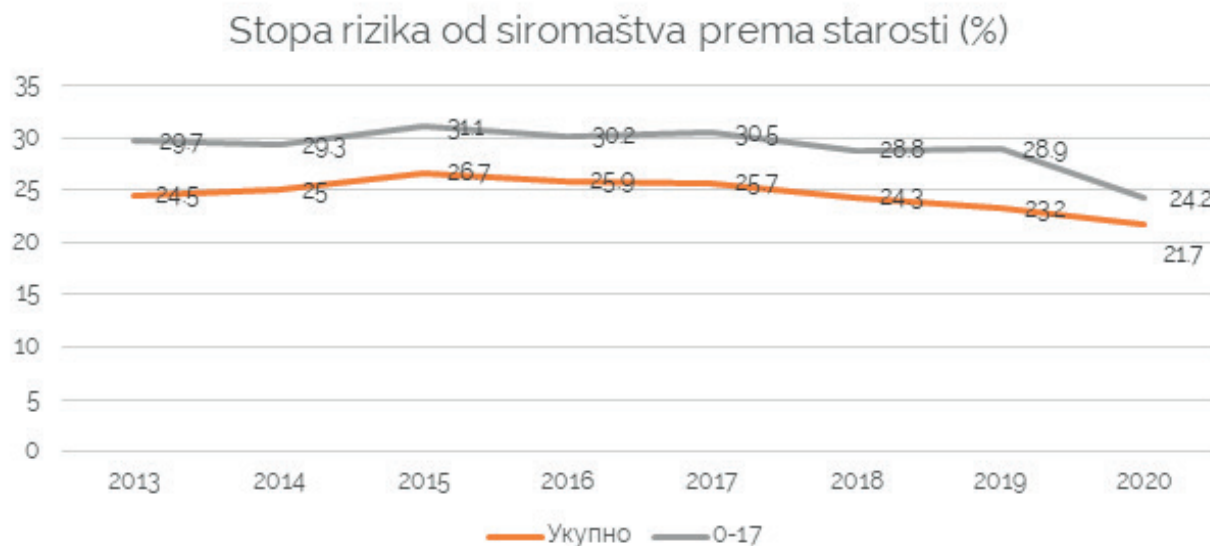
Potcilj 16.9 Do 2030. svima obezbediti zakonski identitet, uključujući registraciju prilikom rođenja.

Istraživanje višestrukih pokazatelja iz 2019. godine (MICS) je u potpunosti usklađeno sa Agendom 2030, imajući u vidu da se u okviru metodološkog objašnjenja svaki indikator povezuje sa ciljevima, potciljevima i indikatorima održivog razvoja, a multidimenzionalni pristup socio-ekonomskom položaju žena i dece, odnosno dečijem siromaštvu je prihvaćen u potpunosti.

Na osnovu Tabele 1, može se zaključiti da se dečije siromaštvo povezuje sa Ciljevima održivog razvoja: COR 1 (Svet bez siromaštva), COR 2 (Svet bez gladi¹), COR 3 (Dobro zdravlje), COR 4 (Kvalitetno obrazovanje), COR 5 (Rodna ravnopravnost), COR 6 (Čista voda i sanitarni uslovi), COR 8 (Dostojanstven rad i ekonomski rast), COR 10 (Smanjenje nejednakosti) i COR 16 (Mir, pravda i snažne institucije).

Opšte stanje dečijeg siromaštva u Srbiji

Prema pokazatelju stope rizika od siromaštva, oko četvrtine dece do 17 godina starosti se može svrstati u ovu kategoriju (potcilj 1.2). U 2021. godini 10,2% stanovništva je koristilo socijalnu zaštitu. Može se zaključiti da je pokrivenost dece potrebnom socijalnom pomoći nedovoljno i da je neophodno da se briga o deci smatra apsolutnim društvenim prioritetom (potcilj 1.3).

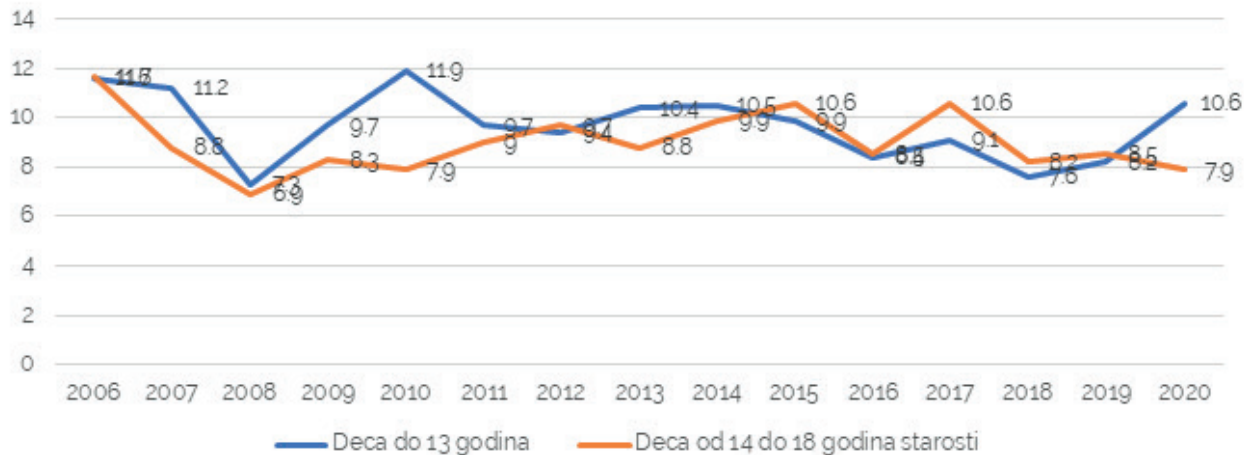

Izvor: Republički zavod za statistiku

¹ Podaci o uhranjenosti dece dostupni su u MICS analizi iz 2019. godine. Imajući u vidu brojna ograničenja i istaknutu suzdržanost kada je ovaj segment rezultata Istraživanja višestrukih pokazatelja iz 2019. godine u pitanju, rezultati nisu prikazani u ovoj analizi.

Deca najizloženija siromaštvu su dominantno iz ruralnih porodica i romskih zajednica (potcijeljevi 1.2 i 1.3). Postoje male razlike u stopi apsolutnog siromaštva kada su različiti uzrasti dece u pitanju. Deca do 13 godina godina starosti u najvećem broju slučajeva bila su ekonomski ugroženija od dece od 14 i više godina starosti (kada se posmatra period od 2006. do 2020. godine). U poslednjoj posmatranoj godini, ova razlika je činila 2,7% procentnih poena.

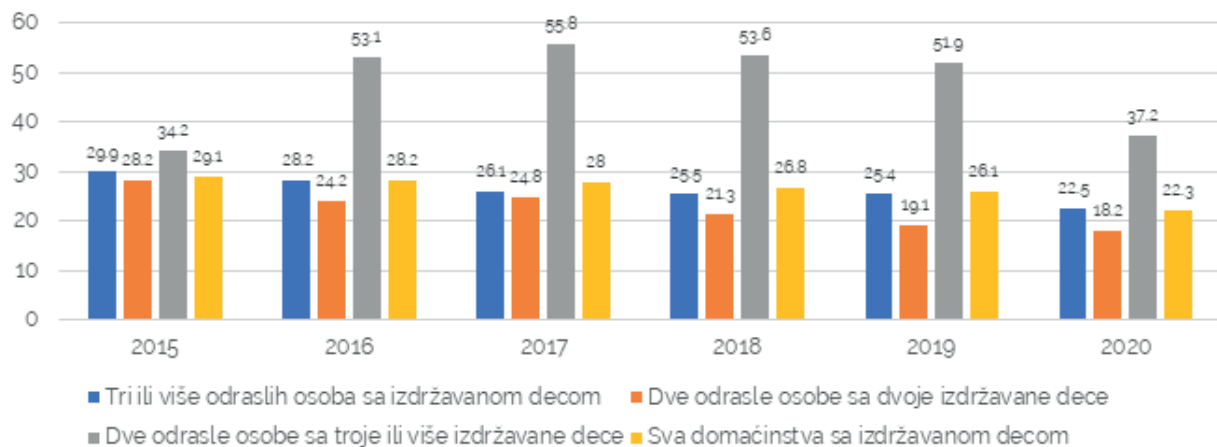
Stopa apsolutnog siromaštva prema starosti dece

Izvor: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade RS, 2020

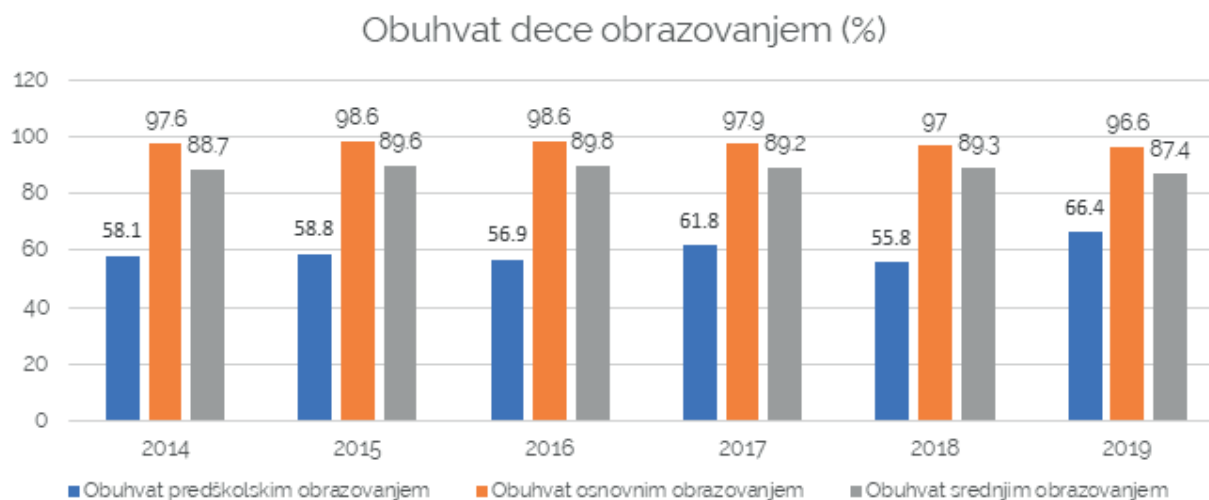
Sa aspekta tipa domaćinstva u kojem ekonomski ranjiva i siromašna deca žive, najčešće se govori o kategoriji porodica sa više dece (troje i više izdržavane dece u domaćinstvu). Između 2016. i 2019. godine više od 50% domaćinstava u ovoj kategoriji bilo je u riziku od siromaštva. Najniži procenat domaćinstava u riziku od siromaštva se sagledava u slučaju kada isto čine dvoje odraslih i dvoje izdržavane dece, prema kategorizaciji Republičkog zavoda za statistiku.

Stopa rizika od siromaštva prema tipu domaćinstva (%)

Izvor: Republički zavod za statistiku

Broj korisnika dečijeg dodatka se drastično smanjio u periodu od 2013. godine (sa 320.962 u 2013. godini na 226.289 u 2019. godini). Procentualno gledano, u pitanju je pad sa 24,8 na 17,7% (Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade RS, 2020). Imajući u vidu da se budžetska izdvajanja za socijalnu politiku nisu povećala nakon posmatranog perioda, ne postoji osnov da se očekuje povećanje broja korisnika i visine dečijeg dodatka. Time se onemogućava rešavanje problema dečijeg siromaštva, odnosno sistematičnije brige o deci koja su ugrožena u socio-ekonomskom smislu (potcilj 1.3).

Izvor: Republički zavod za statistiku

Sa aspekta koncepta humanog kapitala, ulaganje u predškolsko obrazovanje dece dovodi do najvećeg povraćaja na uložena sredstva (potcilj 4.2). Zato zabrinjava podatak da manje od dve trećine dece u Srbiji pohađa obrazovno-vaspitne programe u ovom uzrastu. Iako su u sistem subvencija ovog nivoa obrazovanja uključene i privatne predškolske ustanove (kada su popunjene kapaciteti državnih ustanova), i dalje postoji barijera koja sprečava određeni broj dece da se uključe u ovaj sistem. U pitanju je vid diskriminacije koji je zabranjen relevantnom zakonskom regulativom. Čak i u slučaju upisivanja dece u predškolske ustanove, dodatne razvojno-obrazovne aktivnosti se naplaćuju, što ovaj sistem obrazovanja čini neravnopravnim, pa se nejednakost među decom uspostavlja već na ovom nivou (potcilj 4.2). Prema pokazateljima MICS iz 2019. godine, procenat dece koja pohađaju obrazovanje u ranom detinjstvu je 60,6%, dok je to 5% dece iz romskih zajednica i 10,5% dece iz najsiromašnijeg kvantila stanovništva (potciljevi 4.5 i 10.2). Procenat dece koja su pohađala pripremni predškolski program je 93,1% u opštem slučaju, odnosno 82,1% u najsiromašnijem kvantilu stanovništva i 76,8% kada se govori o deci iz romskih naselja (MICS 2019).

Na nivou domaćinstva, procenat dece sa kojima niko od odraslih nije učestvovao ni u jednoj razvojnoj aktivnosti (uzrast 1-4 godine) godine, jeste 1%, dok se u slučaju najsiromašnijeg kvantila stanovništva govori o 2,3% dece datog uzrasta. Kod dece između jedne i dve godine starosti procenat dece čiji se razvoj zanemaruje u porodičnom okruženju je tri puta veći kod najsiromašnijeg kvantila (2,5%), nego u celom uzorku (0,8%). Indeks ranog razvoja deteta u

opštem slučaju iznosi 97,2, dok je vrednost istog pokazatelja kod dece iz romskih naselja 89,2 (potciljevi 4.5 i 10.2).

Obuhvat dece osnovnim obrazovanjem je na relativno visokom, ali ne i na univerzalnom nivou, imajući u vidu obaveznost pohađanja osnovne škole (potcilj 4.1). Procenat u 2019. godini je pogoršan u odnosu na 2014. godinu. U ovom smislu su ponovo najugroženija deca iz ruralnih sredina i romskih naselja (potcilj 4.5). Svega 85,4% romske dece kreće u školu u primerenom uzrastu za prvi razred. Zabrinjava i podatak da je 2019. godine zabeležen niži obuhvat dece srednjoškolskim obrazovanjem nego u 2014. godini (potcilj 4.2). Stopa završavanja osnovne škole kada se govori o deci iz romskih naselja je 63,7%, a 61% završava srednju školu.

Kada se govori o zdravlju i zdravstvenoj nezi, u 11% slučajeva deca iz romskih naselja su imala manju težinu od 2.500 grama na rođenju (u poređenju sa 5,6% u ukupnoj populaciji), prema MICS podacima iz 2019. godine (potcilj 2.2). U grupi najsiromašnijih, govori se o 13,9% dece iz romskih naselja i 4% u ukupnoj populaciji na nacionalnom nivou (potcilj 3.2). U slučaju najsiromašnije populacije, nega novorođenčeta nakon rođenja je bila lošija od proseka, što je posebno vidljivo kod romske populacije. Najveći procenat dece koja dolaze iz najsiromašnijih domaćinstava nije imunizovan protiv malih boginja do 35. meseca starosti (58,7). Ni jednu vakcinu do navršene 3 godine starosti nije primilo 1,2% dece iz opšte populacije, odnosno 3,5% dece iz romskih naselja. Procenat dece iz najsiromašnijih domaćinstava koji nije primio ni jednu vakcinu do navršene tri godine starosti je 2,1% iz opšte populacije i 2,5% dece iz romskih naselja (potcilj 3.8).

Prema MICS istraživanju iz 2019. godine, u starosnoj grupi između 15 i 19 godina 2,5% devojaka je su rodile živorođeno dete ili bile u drugom stanju. Žene uzrasta od 20 do 24 godine koje su maloletne rodile živorođeno dete ili ostale u drugom stanju je 2,8% (potcilj 3.7). Kada se posmatra samo segment najsiromašnijih ovaj procenat raste na 8,4 kod devojaka uzrasta od 15 do 19 godine i 15,8 žena starosti od 20 do 24 godine. Takođe, u seoskim naseljima ovaj procenat je viši (7,2), nego u gradskim naseljima (2,2). Procena ranog rađanja za devojke i žene koje žive u romskim naseljima je najviši i govori se o 30,8% devojaka od 15 do 19 godina, odnosno čak 38% za ispitanice starosti od 20 do 24 godine starosti. Dati podaci pokazuju izuzetno visok stepen ranjivosti mladih Romkinja koje usled ranog rađanja trajno ograničavaju mogućnost za obrazovanje i pronalaženje adekvatnog zaposlenja, odnosno postizanja ekonomske samostalnosti (potciljevi 3.7, 4.2, 4.5, 5.3). Data tvrdnja je podržana podatkom da se najveći procenat mladih Romkinja koje su rano rodile upravo odnosi na one koje imaju osnovnu školu (38,7% u mlađoj i 47,9% u starijoj grupi ispitanica). Prema kvantilu indeksa blagostanja, u pitanju su prevashodno mlade Romkinje iz najsiromašnijih domaćinstava. Podacima MICS se pokazuje da više od polovine devojčica iz romske zajednice stupi u brak pre punoletstva (57,2%, prema rezultatima iz 2019. godine). Dečiji brakovi u opštoj populaciji se dešavaju u 7,9% slučajeva i u 24% situacija kada deca dolaze iz najsiromašnijeg kvintila stanovništva (potcilj 5.3).

Deca do 10 godina starosti iz najsiromašnijeg kvantila stanovništva se dva puta češće ostavljaju bez nadzora odraslih, u odnosu na opštu populaciju (MICS, 2019). Poseban problem se sagledava u slučaju dece iz bošnjačkih i romskih zajednica, gde je 7%, odnosno 5,8% (respektivno) bilo bez adekvatnog nadzora tokom prethodne nedelje, u odnosu na 3,6% u opštem slučaju (potciljevi 10.2, 11.1, 16.2). Nasilje nad decom se takođe razlikuje u strukturi ispitanika iz 2019. godine. U 44,5% slučajeva u opštem uzorku i 58% ispitanika romske populacije su deca između jedne i 14 godina bila disciplinovana nekim od nasilnih metoda (u toku prethodnog meseca). Kod ispitanika iz romskih naselja ovaj procenat raste na 67,3% (potcilj 16.2).

Kratak pregled pravno-strateškog okvira

Zakon o društvenoj brizi o deci, usvojen 1992. godine i revidiran u nekoliko navrata, značajnim delom je suspendovan usvajanjem Zakona o finansijskoj podršci porodicama sa decom iz 2018. godine. Novim Zakonom se regulišu prava na dečiji i roditeljski dodatak, odnosno druge vidove finansijske pomoći (potcilj 1.3). Zakonom su regulisani uslovi pod kojima se mogu koristiti i način na koji se obračunavaju. Smatralo se da će se Zakonom o finansijskoj podršci porodicama sa decom povećati obuhvat korisnika dečijeg dodatka, odnosno obuhvat korisnika roditeljskog dodatka. Ipak, dati Zakon je iz više razloga kritikovan, prevashodno zato što je produžen period na osnovu kojeg se obračunava osnova za roditeljski dodatak, kao i zbog visina roditeljskog dodatka za pojedine kategorije majki. Ekskluzivnost ove vrste finansijske pomoći je takođe bila problematična jer su roditelji dece sa invaliditetom bili primorani da naprave izbor između finansijske naknade za zaradu ili novca na ime tuđe nege i pomoći, čime su ove ekonomski osetljive kategorije stanovništva bile dodatno ugrožene (potciljevi 1.2, 1.3 i 3.8). Amandmanima usvojenim 2020. i 2021. godine značajan broj primedbi je usvojen, ali dati Zakon i dalje nije adekvatna zamena za sveobuhvatnu brigu o deci na nivou društva (što sami statistički pokazatelji govore).

U kontekstu ove analize može se pomenuti Porodični zakon („Službeni glasnik RS“, 18/05), kojim se zabranjuje nasilje, zanemarivanje, zlostavljanje i eksploatacija dece u porodici (potcilj 16.2). Novim nacrtom Porodičnog zakona se zabranjuje fizičko kažnjavanje kao vaspitna mera u porodici, odnosno ukidaju maloletnički brakovi (što je od posebnog značaja za najsiromašnije porodice i decu iz romskih naselja – potciljevi 5.3 i 16.2). Mogu se još pomenuti: Zakon o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik RS“, 24/11), Zakon o sprečavanju nasilja u porodici („Službeni glasnik RS“, 94/16), Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik RS“, 22/09), Zakon o osnovama Sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS“, 80/20), Zakon o sportu („Službeni glasnik RS“, 10/16), Zakon o radu („Službeni glasnik RS“, 75/14) i Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službeni glasnik RS“, 25/19).

Strategija za smanjenje siromaštva je prestala da važi 2020. godine, a nova ne postoji u ovom trenutku (COR 1). Time je onemogućeno da se direktno adresira i rešava problem dečijeg siromaštva na nacionalnom i lokalnom nivou. Od planskih dokumenata koji se indirektno odnose na rešavanje uzroka i posledica dečijeg siromaštva, trenutno su na snazi: Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine („Službeni glasnik RS“, 80/20 – potcilj 16.2), Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji („Službeni glasnik RS“, 26/16), Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine („Službeni glasnik RS“, 22/15), Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava za period od 2017. do 2022. godine („Službeni glasnik RS“, 77/17 – potciljevi 8.7 i 16.2). Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja usvojen je 2005. godine i odnosi se na sve pružaoce usluga, odnosno: obrazovno-vaspitni sistem, oblast zdravstvene zaštite, socijalne zaštite, pravosuđa, unutrašnjih poslova i inspekcije rada.

Uzimajući u obzir empirijske pokazatelje, uz uvažavanje postojećeg pravno-strateškog okvira, zaključuje se da su multidimenzionalno siromaštvo dece i njegove posledice neadekvatno

tretirane na nacionalnom nivou i da je potrebno primeniti sistemski pristup u kontekstu brige o deci, odnosno rešavanja problema dečijeg siromaštva.

Obrazovanje kao izlaz iz začaranog kruga siromaštva

Smatra se da se domaćinstvo nalazi u začaranom krugu siromaštva kada barem tri generacije žive u siromaštvu. Moguće solucije za probleme i posledice dečijeg siromaštva, odnosno izlaska iz pomenutog začaranog kruga, mogu se sagledati kroz sistemsku brigu o deci na nivou društva, prevashodno kada se govori o podršci tokom procesa obrazovanja (COR 4). Prema Fondaciji Right to Learn, postoji nekoliko razloga zbog kojih siromašna deca mogu imati koristi od obrazovanja i to su:

1. Sigurnost i podrška obrazovnog sistema, jer škole predstavljaju relativno bezbedno okruženje u poređenju sa vremenom koje deca mogu provesti sama bez nadzora odraslih, posebno u situacijama kada oba roditelja rade. U okvirima obrazovnog sistema siromašna deca jesu zaštićena od različitih vidova zlostavljanja, izloženosti drograma, bolestima i povredama (pocilj 16.2).
2. Unapredene mogućnosti za pronalaženje adekvatnog zaposlenja (COR 8). Uključenost u obrazovni proces omogućava deci iz siromašnih sredina da steknu tehničke i univerzalne veštine, odnosno opšte i specifične kompetencije koje će im pomoći da nađu adekvatno zaposlenje. Ovo je od posebnog značaja u situaciji višegeneracijskog siromaštva, kada jedino obrazovanje može pomoći deci i mladima da trajno unaprede svoj socio-ekonomski položaj.
3. Stvaranje kulture obrazovanja i učenja unutar porodica. U dugotrajno siromašnim domaćinstvima obrazovanje može početi da se posmatra kao luksuz i beskorisna aktivnost. Ukoliko su deca iz domaćinstva kontinuirano uključena u obrazovni proces, odnos prema obrazovanju u okvirima primarnog socijalnog okruženja se normalizuje, a može doprineti tome da dođe do pozitivnih efekata prelivanja, odnosno uključivanja drugih članova porodice u proces formalnog ili neformalnog obrazovanja.

Zaključci i preporuke

Konceptom održivog razvoja se podrazumeva da je briga o budućim generacijama i njihovoj dobrobiti imperativ razvoja u sadašnjosti. Zato se deca smatraju prioritarnim segmentom populacije čija se dobrobit na nivou društva ne sme dovoditi u pitanje, odnosno ne sme biti isključivo odgovornost roditelja.

Iskorenjivanje dečijeg siromaštva bi se prevashodno moglo unaprediti kroz sveobuhvatni i redovni sistem praćenja socio-ekonomskog položaja dece, odnosno investiranje u univerzalni sistem socijalne zaštite, kvalitet usluga i primenu koncepta inkluzivnog rasta (COR 1, COR 8, COR 10). Ulaganje u decu kroz bolju ishranu, obrazovanje, komunalno-sanitarne uslove stanovanja (COR 6 i 11), očuvanje i unapređenje zdravlja (COR 3), odnosno kroz dobro dizajniran sistem socijalne zaštite (potcilj 1.3) omogućili bi da deca napreduju i da kroz odrastanje ostvare svoj pun potencijal. U analizi je pomenuto da ulaganje u ljudski razvoj posebno u ranoj fazi donosi velike pozitivne efekte i to bi trebalo imati u vidu kada se govori o brizi o deci na nacionalnom nivou.

Deca treba da budu stavljena u centar borbe protiv siromaštva jer je tu ključ dugoročnog smanjenja broja siromašnih. Preporuke koje bi mogle u navedenom smislu dati rezultate su:

- Razvoj i usvajanje nove Nacionalne strategije za smanjenje siromaštva (COR 1);
- Prioritizacija dečijeg siromaštva u relevantnim planskim dokumentima (COR1);
- Komponenta dečijeg dodatka treba da bude rasprostranjenija i finansijski zastupljenija mera u izdvajanjima za programe socijalne zaštite (povećanje iznosa dečijeg dodatka i lakše sticanje prava na isti kako bi se broj korisnika povećao – potcilj 1.3);
- Izgradnja sistema praćenja i merenja socio-ekonomskog sistema dece na godišnjem nivou, što bi pored UNICEF-ovog istraživanja značajno unapredilo informacije o položaju i uslovima života dece;
- Obavezno obrazovanje treba da postane besplatno u svim njegovim segmentima i za svu decu (udžbenici, ishrana tokom odmora, vannastavne aktivnosti – COR 4);
- Usvajanje mera za iskorenjivanje apsolutnog siromaštva među decom (potciljevi 1.1 i 1.2);
- Staranje o deci na svim nivoima treba da ponovo postane odgovornost društva, a ne isključiva odgovornost roditelja uz limitiranu finansijsku podršku države, što bi trebalo formalizovati kroz sveobuhvatan nacionalni strateški dokument (svi mapirani COR i potciljevi održivog razvoja).

Važno je uzeti u obzir multidimenzionalnu perspektivu dečijeg siromaštva, kao što su: potreba za adekvatnom zdravstvenom negom, kvalitetnom ishranom, obrazovanjem i slično. Treba misliti i na dobrobit čitavih domaćinstava sa decom u kontekstu izlaska iz siromaštva, kako bi deca mogla nesmetano da se razvijaju uz podršku društva i ekonomski osnažene porodice. Zbog prethodno navedenog obezbeđivanje mogućnosti za dobijanje dostojanstvenog posla i inkluzivni ekonomski rast su neizostavna pretpostavka trajnog rešavanja svakog vida siromaštva, što je u skladu sa osnovnim principima Agende 2030.

Analiza je pripremljena u okviru Platforme „Održivi razvoj za sve“ kojom se uspostavlja opštedruštveni dijalog među najznačajnijim nedržavnim akterima u Srbiji, poput civilnog društva, poslovnog sektora, akademske i istraživačke zajednice, profesionalnih udruženja, medija i građana, o usklađivanju razvojnih prioriteta Srbije sa ciljevima sadržanim u Agendi za održivi razvoj 2030. Platforma je strukturisana u tri tematska stuba koji odgovaraju trima dimenzijama održivog razvoja: socijalnoj, ekonomskoj i dimenziji zaštite životne sredine, ali funkcioniše na integrisan način, u skladu sa uskom povezanošću i isprepletenošću ciljeva održivog razvoja.

Platformu „Održivi razvoj za sve“ podržavaju Vlade Švajcarske i Nemačke a sprovodi je Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, u okviru projekta „Reforma javnih finansija – Agenda 2030“. Partneri na projektu su Beogradska otvorena škola, Fondacija BFPE za odgovorno društvo, Centar za visoke ekonomske studije, Fondacija Ana and Vlade Divac, Fondacija Centar za demokratiju, Timočki omladinski centar i Smart kolektiv.

Stavovi izneti u tekstu predstavljaju stavove autora i ne odražavaju nužno zvanične stavove vlada Švajcarske i Nemačke, kao ni Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.

Literatura

Beogradska otvorena škola (2020), Srbija 2030: Pripremljenost za sprovođenje Agende 2030

End Child Poverty Global Coalition, <http://www.endchildhoodpoverty.org/no-poverty>

EUROSTAT, <https://ec.europa.eu/eurostat>

Republički zavod za statistiku, <https://www.stat.gov.rs/>

Right to Learn Foundation, <https://right2learnfoundation.org/>

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva. Vlada Republike Srbije (2020), Ocena kretanja siromaštva, životnog standarda i dogovor na posledice COVID-19 pandemije

UNICEF (2021) Istraživanje višestrukih pokazatelja 2019, <https://www.unicef.org/serbia/en/MICS6-Multiple-Indicator-Cluster-Survey-for-2019>

United Nations, <https://www.un.org/sustainabledevelopment/poverty/>

Vlada Republike Srbije (2018), Zakon o finansijskoj podršci porodicama sa decom, „Službeni glasnik RS“, 50/2018

Vlada Republike Srbije, Porodični zakon, „Službeni glasnik RS“, 18/2005

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Sprovedeno od strane:

Analiza je pripremljena u okviru Platforme "Održivi razvoj za sve", koji podržavaju vlade Švajcarske i Nemačke, a implementira Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.

Za više informacija molim vas kontaktirajte info@sdgs4all.rs

